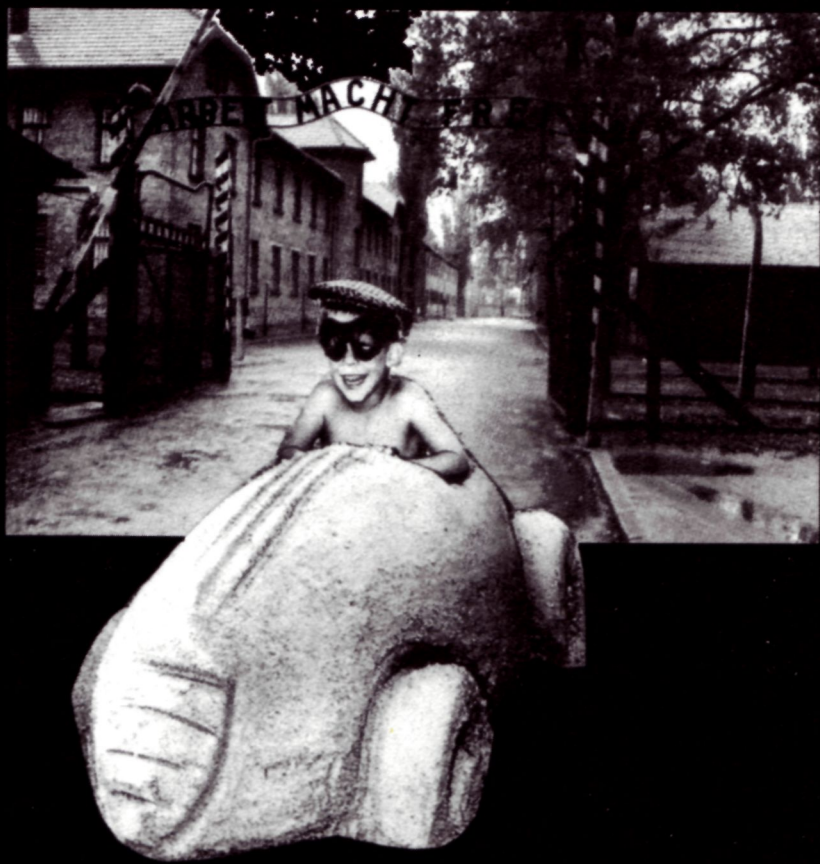

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΡΚΕΜ
ΕΓΚΩΜΙΟ
ΤΗΣ ΕΚΛΕΠΤΥΣΜΕΝΗΣ
ΤΕΜΠΕΛΙΑΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ

**ΕΓΚΩΜΙΟ ΤΗΣ
ΕΚΛΕΠΤΥΣΜΕΝΗΣ ΤΕΜΠΕΛΙΑΣ**

Μετάφραση: Αλέξανδρος Ζαγκούρογλου

ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ

Η πόλη Λεσίν του Βελγίου είναι η γενέτειρα δυο μεγάλων σουρρεαλιστών, του ζωγράφου Ρενέ Μαγκρίτ και του ποιητή Λουϊ Σκυτεναίρ¹. Πρόκειται για μια μικρή πόλη 9.000 κατοίκων, φημισμένη για τα λατομεία προφυρίτη. Εκεί γεννήθηκε ο Ραούλ Βανεγκέμ πριν από 62 χρόνια.

Συγγραφέας του «*Πραγματεία Σαβουάρ-Βιβρ προς χρήση των νέων γενεών*», δημοσίευσε, κατά διαστήματα, λίβελλους ενάντια στην εμπορευματική κοινωνία. Το 1995, το «*Μήνυμα προς τους Μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου*», ξεπέρασε τα 80.000 αντίτυπα, ενώ η έκδοση τσέπης του «*Πραγματεία Σαβουάρ-Βιβρ προς χρήση των νέων γενεών*» ξεπέρασε, μέσα σε 4 χρόνια τα 40.000 αντίτυπα.

Το τελευταίο του βιβλίο με τίτλο «*Nous qui désirons sans fin*» (Εμείς που επιθυμούμε αέναα), αποτελεί ένα καινούργιο μήνυμα, γραμμένο σε γλώσσα απλή και κλασσική, προς αυτούς που δεν

1. Σ.τ.Μ. Οι εκδόσεις Seghers έχουν εκδόσει, στη σειρά *Σύγχρονοι Ποιητές*, μια επιλογή ποιημάτων του Σκυτεναίρ με εκτενή παρουσίαση του ποιητή από τον Ραούλ Βανεγκέμ, ο οποίος έχει κάνει και την ανθολόγηση, με τίτλο *Luis Scutenaire*.

επιθυμούν ένα πολιτισμό ο οποίος «έστρεψε όλες τις ελπίδες τους προς το θάνατο».

Σ' όλη του τη ζωή, ο Βανεγκέμ, απέφειγε τις συνεντεύξεις, τις διαλέξεις, τις συζητήσεις και ό,τι επιβάλλει η λογοτεχνική ζωή.

Αν και πηγαίνει τακτικά στο Παρίσι, ζει στη βελγική ύπαιθρο, στο σπίτι όπου γεννήθηκε. Εκεί, όταν δεν συγγράφει, κάνει βόλτες, ασχολείται με τον κήπο του, ανταλάσσει με το γείτονά του βιβλία σχετικά με λαχανικά, ακούει πολύ μουσική και ξαναδιαβάζει τους κλασσικούς του: Νίτσε, Μαρξ, Σαίξπηρ, Μονταίνι, Φουριέ, Κάφκα.

Μοναχογιός ενός σοσιαλιστή και αντικληρικαλιστή σιδηροδρομικού υπαλλήλου, μεγάλωσε στο μεταπολεμικό βιομηχανικό Βέλγιο. Όταν συναντούσε παπά, εμμείτο το κρώξιμο του κορακιού. Κάθε βδομάδα πήγαινε στις συναντήσεις των «Κόκκινων Γερακιών», μιας ομάδας νεαρών σοσιαλιστών με ελευθεριακό χαρακτήρα. Διατηρεί ελάχιστες αναμνήσεις από τον πόλεμο, κυρίως τις εκτελέσεις αυτών που συνεργάστηκαν με τους Γερμανούς και κάποιες διηγήσεις του πατέρα του, που ήταν δραστήριος αντιστασιακός: ανατίναζε εμπορικές αμαξοστοιχίες για να εμποδίσει τη μεταφορά κρατουμένων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Μετά το λύκειο, πηγαίνει στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο των Βρυξελλών, όπου σπουδάζει Λατινική Φιλολογία. Κατόπιν, γίνεται καθηγητής Πανεπιστημίου στις Βρυξέλλες.

Αρχίζει να δείχνει ενδιαφέρον για τον Κομμουνισμό, αλλά η μελέτη του έργου του Στάλιν τον απωθεί. Ο Τροτσκισμός θα τον είχε γοητεύσει, αν δεν είχε διαβάσει τα ντοκουμέντα για την σφαγή των εξεγερμένων της Κρονστάνδης από τον Τρότσκι.

Το 1960, στέλνει κάποια ποιήματά του στον Ανρύ Λεφέβρ, ο οποίος τα διοχετεύει σε κάποιον Γκυ Ντεμπόρ, λετριστή ταραχοποιό που μόλις είχε ιδρύσει την Καταστασιακή Διεθνή. Η συνάντησή τους θα είναι καθοριστική.

Στα τέλη του 1960 και τις αρχές του 1961, ξεσπάνε στο Βέλγιο άγριες απεργίες. Στις Βρυξέλλες, ο Βανεγκέμ, ξεσκεπάζει τον γραφειοκρατικό συνδικαλισμό, τυπώνει προκηρύξεις και προσχωρεί στην Καταστασιακή Διεθνή. Η ομάδα, που έχει διασυνδέσεις κυρίως στις αγγλοσαξονικές χώρες, διοργανώνει ταραχώδεις διεθνείς συνδιασκέψεις που κάθε φορά καταλήγουν σε διαγραφές. Ο Ντεμπόρ και ο Βανεγκέμ συναντιούνται συχνά στα μπιστρό του Μπέερσελ, στα περίχωρα των Βρυξελλών, όπου συζητούν και γράφουν. Άλλες φορές ξενυχτούν στα καφενεία του Μαραί και του

Κοντρεσκάρπ στο Παρίσι. Το καταστασιακό κίνημα αρχίζει να αναπτύσσεται.

Ο Ντεμπόρ γράφει την «*Κοινωνία του Θεάματος*» και ο Βανεγκέμ το «*Πραγματεία Σαβουάρ-Βιβρ προς χρήση των νέων γενεών*». Και τα δύο εκδίδονται το 1967. Ο Βανεγκέμ αναφέρει ότι το βιβλίο του απορρίφθηκε απ' όλους τους εκδοτικούς οίκους, αλλά την επομένη των ταραχών στο Άμστερνταμ, ο Ρεϋμόν Κενώ, του ζήτησε επειγόντως το κείμενο: είχε πείσει τον εκδότη του οίκου Gallimard να το εκδόσει. Δεν είναι όμως ούτε η «*Κοινωνία του Θεάματος*» ούτε η «*Πραγματεία Σαβουάρ-Βιβρ προς χρήση των νέων γενεών*» που θα γίνουν ανάρπαστα την περίοδο εκείνη, αλλά ένα τρίτο βιβλίο, το «*Περί της Αθλιότητας των Φοιτητικών Κύκλων*» που είχε γραφτεί από τον Μουσταφά Καγιάτι, Καταστασιακό με μεγάλη δράση στο Στρασβούργο. Το βιβλίο αυτό πυροδότησε την αναταραχή σε όλα τα Πανεπιστήμια. Στο Πανεπιστήμιο της Ναντέρ, όπου ήδη δραστηριοποιείται ο Ντανιέλ Κον-Μπεντίτ, θα συμβάλει στην γέννηση του κινήματος των Λυσσασμένων. Ο Βανεγκέμ περνάει τον Μάιο του '68 στο Παρίσι, ανάμεσα στο Χρηματιστήριο και την οδό Σαιν Ζακ, όπου συχνάζουν όλοι οι Καταστασιακοί. Ήδη καθ' όλη αυτή την περίοδο έχει σταματήσει να διδάσκει. Το 1964, διώχεται από το Πανεπιστήμιο

εξαιτίας της ερωτικής περιπέτειας που είχε με μια φοιτήτριά του. Από τότε αρχίζει η συνεργασία του με διάφορες εγκυκλοπαίδειες, για να εξοικονομεί τα προς το ζην

Ο Ραούλ Βανεγκέμ είναι ήδη πατέρας 4 παιδιών, τα βγάζει δύσκολα πέρα, αλλά τουλάχιστον απολαμβάνει την απόλυτη ελευθερία που του χαρίζει η συγγραφή.

Στα τέλη του 1968, στη Βενετία, λαμβάνει χώρα το τελευταίο συνέδριο της Κ.Δ. Οι παραιτήσεις και οι διαγραφές ακολουθούν η μια την άλλη. Δυο χρόνια αργότερα, ο Βανεγκέμ στέλνει την παραίτησή του στο Γκυ Ντεμπόρ. Οι δυο άντρες δεν θα ξαναβρεθούν ποτέ².

Η τελευταία δημόσια εμφάνισή του ήταν στην διαδήλωση που έγινε στο Βέλγιο μετά το ξέσπασμα του σκανδάλου παιδεραστίας και της υπόθεσης Ντυτρού. Διαδήλωσε μαζί με 200.000 ανθρώπους στους δρόμους των Βρυξελλών. Κατά την άποψή του, αυτό το είδος ακραίας απανθρωπιάς που είναι το εμπόριο παιδιών, αποτελεί απλώς την κορυφή του παγόβουνου μιας γενικευμένης απανθρωπιάς που υπάρχει σε λανθάνουσα μορφή.

2. Σ.τ.Μ. Το κείμενο που εξηγεί τους λόγους της παραίτησής καθώς και η οργισμένη απάντηση της Καταστασιακής Διεθνούς υπάρχουν στο βιβλίο «Το αληθινό σχίσμα στη Διεθνή», εκδ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ.

«Είμαστε τα παιδιά ενός ερειπωμένου κόσμου που προσπαθούν να αναγεννηθούν σ' ένα κόσμο που πρέπει να ξαναδημιουργηθεί. Το να μάθουμε να είμαστε άνθρωποι είναι η μόνη ριζοσπαστικότητα».

Το κείμενο «*Εγκώμιο της εκλεπτυσμένης τεμπελιάς*» παρουσιάστηκε το Σεπτέμβριο του 1996 από τις εκδόσεις του Κέντρου Πομπιντού, μαζί με άλλα κείμενα, στα πλαίσια μιας έκθεσης με θέμα την τεμπελιά. Η συνεργασία του Βανεγκέμ με έναν πολιτιστικό θεσμό, όπως είναι το Κέντρο Πομπιντού, πατώντας εκεί που παλιότερα έφτυνε, στιγματίστηκε από πολλούς, αυτό όμως δεν μειώνει καθόλου την αξία του κειμένου.

A.Z.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΡΑΟΥΛ ΒΑΝΕΓΚΕΜ

1. *Traité de savoir-vivre à l' usage des jeunes générations*, Παρίσι, Gallimard, 1967. Επανεκδοση, σειρά «Folio actuel», 1992. Εκδόθηκε στα ελληνικά με τον τίτλο *Η Επανάσταση της καθημερινής ζωής*, εκδόσεις Άκμων, 1977.
2. *Le Livre des plaisirs*, εκδόσεις Encre, 1977. Επανεκδοση, εκδ. Labor, 1993. Στα ελληνικά, *Η Βίβλος των Ηδονών*, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, 1980.
3. *Adresse aux vivants sur la mort qui les gouverne et l' opportunité de s' en défaire*, Παρίσι, εκδ. Seghers-Laffont, 1990. Στα Ελληνικά, *Μήνυμα στους Ζωντανούς*, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, 1995.
4. *La Résistance au Christianisme. Les hérésies des origines au XVIIIe siècle*, Παρίσι, εκδ. Fayard, 1993.
5. *Les Hérésies*, Παρίσι, σειρά «Que sais-je?», 1994.
6. *Avertissement aux écoliers et lycéens*, Παρίσι, εκδ. Mille et une Nuits, 1995. Στα ελληνικά, *Το Τέλος της Εξάρτησης*, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, 1996.

7. *Nous qui désirons sans fin*, εκδ. Cherche-Midi, 1996.

Άλλα κείμενα του Ραούλ Βανεγκέμ στα ελληνικά:

1. *Τρομοκρατία ή επανάσταση;*, εκδ. Ελεύθερος Τύπος.

2. *Βασικές Κοινοτοπίες*, εκδ. Ελεύθερος Τύπος.

3. *Η Αντι-ιστορία του Σουρρεαλισμού*, με το ψευδώνυμο Φρανσουά Ντυπουί, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, 1985.

4. *Δυο μελέτες για τον Λωτρεαμόν*, Βανεγκέμ-Καραντέκ, εκδ. Ύψιλον, 1985.

5. *Επιστολή του Στάλιν στα παιδιά του Ανατόλης και Δύσης που επιτέλους έχουν συμφιλιωθεί*, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, 1993.

6. *Από την άγρια απεργία στη γενικευμένη αυτοδιεύθυνση*, με το ψευδώνυμο Ratgeb, εκδ. Διεθνής Βιβλιοθήκη, 1976.

ΕΓΚΩΜΙΟ ΤΗΣ ΕΚΛΕΠΤΥΣΜΕΝΗΣ ΤΕΜΠΕΛΙΑΣ

Στη θεωρία που σφυρηλατήθηκε σχετικά μ' αυτήν, η τεμπελιά ωφελήθηκε πολύ από την αυξανόμενη δυσμένεια, στην οποία περιέπεσε η εργασία. Η καθημερινή εργασιακή αποκτήνωση, έχοντας για μεγάλο διάστημα αναγορευθεί σε αρετή από την μπουρζουαζία που αποκόμιζε τα οφέλη και από τις συνδικαλιστικές γραφειοκρατίες, στις οποίες διασφάλιζε την υπεραξία της εξουσίας τους, τελικά κατέληξε να αναγνωριστεί ως αυτό που πραγματικά είναι: μια ανάστροφη αλχημεία, που μετατρέπει σε μόλυβδο το χρυσάφι του υπαρξιακού πλούτου.

Ωστόσο, η εκτίμηση την οποία καυχιέται ότι έχει κερδίσει η τεμπελιά, δεν έχει πάψει διόλου να υποβαθμίζεται από τη σχέση σύζευξης που, εξομοιώνοντας ηλιθιωδώς τα ζώα με ό,τι πιο αξιοκαταφρόνητο έχουν οι άνθρωποι, συνεχίζει να συνδέει το τζιτζικα με το μέρμηγκα. Θέλουμε δε

θέλουμε, η τεμπελιά παραμένει δέσμια της εργασίας την οποία απορρίπτει, εγκωμιάζοντάς την.

Η πρώτη σκέψη, όταν πρόκειται να μην κάνεις τίποτα, δεν είναι πως αυτό είναι αυτονόητο; Αλίμονο, μέσα σε μια κοινωνία που μας διχάζει ακατάπαυστα, πώς είναι δυνατόν να πλησιάσουμε τον εαυτό μας απρόσκοπτα; Πώς να βολευτούμε χωρίς δυσκολία, σ' αυτή την ευλογημένη κατάσταση όπου δεν βασιλεύει παρά η ραθυμία της επιθυμίας;

Μήπως τα πάντα δεν βρίσκονται σε κίνηση για να ταράξουν, με τα καλύτερα επιχειρήματα του καθήκοντος και της ενοχής, τη γαλήνια ώρα της ηρεμίας όταν είσαι μόνος με τον εαυτό σου; Ο Γκεόργκ Γκρόντεκ αντιλαμβανόταν ορθά, στην τέχνη τού να μην κάνεις τίποτα, το σημάδι μιας συνείδησης πραγματικά απελευθερωμένης από τους πολυάριθμους καταναγκασμούς, που από τη γέννηση ως το θάνατο μετατρέπουν τη ζωή σε μια φρενήρη παραγωγή του τίποτα.

Είμαστε τόσο ζυμωμένοι με το παράδοξο, ώστε η τεμπελιά δεν αποτελεί θέμα στο οποίο δε θα μπορούσαμε να επεκταθούμε απλά, όπως θα το

απαιτούσε η φύση, με την προϋπόθεση ότι και η φύση θα μπορούσε να προσεγγισθεί με αμεσότητα.

Η εργασία εκφύλισε την τεμπελιά. Την έκανε πούτάνα της, την ίδια στιγμή που η πατριαρχική εξουσία έβλεπε στη γυναίκα την ανάπαυση του πολεμιστή. Την έντυσε γελοία με τις υποκρισίες της, όταν το νεκροτομείο των εκμεταλλευτριών κοινωνικών τάξεων συνταύτιζε την εργασιακή δραστηριότητα με την μοναδική χειρωνακτική παραγωγή.

Τι ήταν όλοι αυτοί οι ισχυροί, οι μονάρχες, οι αριστοκράτες, οι ανώτεροι αξιωματούχοι, αν όχι εργάτες του πνεύματος, επιφορτισμένοι να επιβάλουν την εργασία σ' αυτούς που προηγουμένως «είχαν τρελλάνει»; Αυτή η ραθυμία για την οποία κόμπαζαν οι πλούσιοι και η οποία τρέφει ανά εκατό χρόνια τη μνησικακία των καταπιεσμένων, μου φαίνεται ότι απέχει αρκετά από την ειδυλλιακή κατάσταση της τεμπελιάς.

Πώς καμαρώνουν όλοι αυτοί οι κενόδοξοι αριστοκράτες, καιροφυλακτώντας την παραμικρή παράλειψη, την αυστηρή τήρηση των τύπων, επιφυλακτικοί απέναντι στους δούλους που κρύβουν τη δυσαρέσκεια και την περιφρόνησή

τους κάτω από τη δουλοπρέπεια, εκτός κι αν πρόκειται να τους βάλουν να δοκιμάσουν πρώτοι τα φαγητά που έχουν καρυκεύσει με τις βασκανίες της ζήλιας και της εκδίκησης. Τι κουραστική που είναι αυτή η τεμπελιά και πόση δουλικότητα υπάρχει στη συνεχή τέρψη μιας κατά παραγγελίαν φιλοφροσύνης!

Θα μπορούσαμε να πούμε για τον τύραννο ότι, τουλάχιστον δροσίζεται από την ευχαρίστηση να τον υπακούουν; Δεν υπάρχει πιο άθλια ευχαρίστηση απ' αυτή, που με αντίτιμο τη δυσαρέσκεια των άλλων, αφήνει στο στόμα την πικρή γεύση που προκαλεί! Θα συμφωνούσαμε ότι το να κρατιέται κανείς, μ' αυτό τον τρόπο, υπεράνω των ποταπών ασχολιών, δεν έχει καμία σχέση με την ξεκούραση και διόλου δεν ευνοεί την ευχάριστη κατάσταση του να μην κάνεις τίποτα.

Αναμφίβολα, ο επιχειρηματίας, το αφεντικό, ο γραφειοκράτης, δεν ασχολούνται, έξω από την εργασία τους, με έναν οικιακό τρόπο ζωής, που είναι περισσότερο κουραστικός παρά άνετος. Δεν ξέρω αν αναζητούν τη μοναξιά του νομάρχη στους

κάμπους³ αλλά όλα φανερώνουν σ' αυτούς μια τάση προς τη διασκέδαση παρά προς την τεμπελιά. Δεν είναι εύκολο να διακόψει κανείς τον ρυθμό που τον σπρώχνει από το εργοστάσιο στο γραφείο, από το γραφείο στο Χρηματιστήριο και από τη σύσκεψη μετά γεύματος στο γεύμα μετά συσκέψεως. Ο χρόνος που ξαφνικά αδειάζει από την νομισματική λογιστική του, είναι χρόνος νεκρός, μόλις που υπάρχει. Πέρα από την αίσθηση της ηθικής, πρέπει να έχει χάσει κανείς και την αίσθηση της αποδοτικότητας για να προσποριείται ανερυθρίαστα ότι μπορεί να εισέλθει και να βουλευτεί σ' αυτόν.

Λένε για τον ύπνο ότι είναι ένα πραγματικό φάρμακο γι' αυτόν που ρίχνεται καθημερινά σε ένα αγώνα δρόμου ενάντια στο χρόνο. Αλλά ποιός θα τολμήσει, σ' ένα πόλεμο, όπου ανά πάσα στιγμή είναι εκτεθειμένος στη φωτιά που τρέφεται από τον ανταγωνισμό, να σηκώσει τη λευκή σημαία για μια στιγμή ανάπαυλας; Μας έχουν επαναλάβει αρκετές φορές το καταστροφικό παράδειγμα των «ηδονών της Καπούης» όπου ο Αννίβας, υποκύπτοντας άγνωστο σε ποιό μάγεμα των αισθήσεων,

3. Σ.τ.Μ. Le sous-prefet aux champs: διήγημα του A. Daudet (1840-1897), από το βιβλίο του *Les lettres de mon moulin*, εμπνευσμένο από τη ζωή στη γενέτειρά του.

χάνει για πάντα τη Ρώμη αλλά και τα οφέλη από τις κατακτήσεις του.

Είναι προφανές: σε ένα κόσμο όπου τίποτα δεν αποκτιέται χωρίς την εργασία της δύναμης και της πανουργίας, η τεμπελιά είναι μια αδυναμία, μια βλακεία, ένα σφάλμα, ένας λανθασμένος υπολογισμός. Δεν μπορούμε να την προσεγγίσουμε παρά αλλάζοντας σύμπαν, δηλαδή ύπαρξη. Αυτά συμβαίνουν

Με διαβεβαιώνουν πως ένας διευθυντής τράπεζας, βρέθηκε μια μέρα κατεστραμμένος, εγκαταλελειμμένος απ' όλους και ντροπιασμένος. Μια γωνιά στην εξοχή τον υποδέχεται. Καλλιεργεί λίγες κληματαριές. Ένας λαχανόκηπος, μερικές κόττες και η φιλία των γειτόνων αρκούν για τις ανάγκες του. Αρχίζει να ανακαλύπτει εντυπωσιακά πράγματα: τη δύση του ήλιου, το παιγνίδισμα του φωτός κάτω από τα δέντρα, τη μυρωδιά της θάλασσας, τη γεύση του ψωμιού που ζύμωσε και έψησε, το τραγούδι των βατράχων, το συναρπαστικό σχήμα της ορχιδέας, τις ονειροπολήσεις της γης την ώρα της πρωινής ή της εσπερινής δροσιάς. Η αποστροφή για μια ύπαρξη αναλωμένη μέσα στην άγνοια του εαυτού του, του πρόσφερε μια

θέση στο σύμπαν. Το μόνο που απέμενε ήταν να μάθει πώς να την κατακτήσει..

Ο δρόμος δεν είναι τόσο εύκολος. Για να τον ξαναβρείτε, δεν αρκεί ο αποκλεισμός σας από έναν κόσμο που σας αποκλείει από τον εαυτό σας. Αν ήταν έτσι, δεν θα υπήρχε ούτε ένας άνεργος που να μην γινόταν ποιητής του μέλλοντος.

Ο άνεργος, τις περισσότερες φορές, δεν ανήκει στον εαυτό του, συνεχίζει να ανήκει στην εργασία. Αυτό που τον κατέστρεψε, ρίχνοντάς τον στην αλλοτρίωση του εργοστασίου ή του γραφείου, συνεχίζει να τον ροκανίζει εξωτερικά, σαν τον πόνο ενός κομμένου μέλους του σώματος. Όπως και ο εκμεταλλευτής έτσι και ο εκμεταλλεζόμενος δεν έχει διόλου την ευκαιρία να αφιερωθεί ανεπιφύλακτα στις ηδονές της τεμπελιάς.

Σίγουρα υπάρχει πονηριά στο να κάνεις όσο το δυνατόν λιγότερα για ένα αφεντικό, να σταματάς όταν γυρνά την πλάτη, να σαμποτάρεις τις αλυσσίδες παραγωγής και τις μηχανές, να ασκείς την τέχνη της δικαιολογημένης απουσίας. Η τεμπελιά διαφυλάσσει εδώ την υγεία και προσδίδει στην ανατροπή έναν ευχάριστα τονωτικό χαρακτήρα. Σπάζει την ανία της δουλικότητας, αναιρεί τις

διαταγές, εκδικείται το χρόνο για τις οκτώ ώρες που αφαιρεί από τη ζωή σας και που κανένας μισθός δεν θα επιτρέψει να ανακτήσετε. Με άγρια μανία ξεκλέβει κι άλλα λεπτά από το ρολόι ελέγχου που, τεμαχίζοντας την ημέρα, αυξάνει τα κέρδη του αφεντικού.

Ναι, αλλά το ερώτημα παραμένει: μπορούμε να αντλήσουμε ανεπιφύλακτα οποιαδήποτε απόλαυση, όταν αυτό προϋποθέτει την καταστροφή της απόλαυσης του άλλου; Θέλεις να σε υπακούουν; Αυτό δεν πρόκειται να γίνει και προχωρώ στην ζωντανή απόδειξη, αρνούμενος τη δύναμή σου επάνω μου, συντρίβοντας αυτή την εξουσία που τη θεωρείς, αν όχι αιώνια, τουλάχιστον μακρόχρονη.

Ευγενής ασχολία η ανατροπή της ποταπής εργασίας, αναμφίβολα, αλλά η δουλειά δουλειά! Να λοιπόν κι εσείς, σαν το αφεντικό το οποίο παραμονεύει τον κλέφτη υπηρέτη, τεμπελιάζετε παραμονεύοντας το αφεντικό, για να το κλέψετε καλύτερα. Η τεμπελιά δεν είναι νοητή όταν γίνεται στα κρυφά. Χρειάζεται άνεση, όπως στον έρωτα. Όποιος είναι στην τσίλια, δεν ζει καθόλου, ή ζει μετρίως.

Και επιπλέον, πόση πικρία, να μην μπορείς να καταστρέψεις, όσο ύπουλα επιθυμείς, τον ηδονισμό των εκμεταλλευτών, όσο μέτριος κι αν είναι! «Εμείς δουλεύουμε κι αυτοί γεμίζουνε τις μπάκες τους», λέει το τραγούδι. Αλλά όπως και οι άσεμνοι παπάδες τους οποίους ο παλιός αντικληρικαλισμός κατηγορούσε ότι έχουν βυθιστεί στην ακολασία, οι ηδονισμός δεν θα ήταν ό,τι καλύτερο θα μπορούσαν να είχαν επιτύχει στη ζωή τους οι εκμεταλλευτές, αν ο φόβος των εκμεταλλευομένων δεν τους είχε καταδικάσει σε βιαστικούς και κρυφούς ψυχαναγκασμούς; Το προνόμιο των προλετάρων που χειραφετούνται και από την εργασία που τους μισθοδοτεί και απ' αυτούς που καρπώνονται την υπεραξία της, είναι ακριβώς η προσέγγιση της απόλαυσης του εαυτού τους και του κόσμου.

Η απόλαυση και η συνείδησή της, που ακονίζεται για να την τελειοποιήσει, κατέχουν επαρκώς τη γνώση για να απελευθερωθούν απ' ό,τι τις περιορίζει ή τις διαφθείρει. Ρωτήστε αυτούς που μαθαίνουν να αλληλοαγαπιούνται!

Ό,τι ισχύει για την αγάπη ισχύει και για την τεμπελιά και την απόλαυσή της. Συχνά απατώμαστε. Ένα ρεπορτάζ για κάποιους ακτήμονες

βραζιλιάνους αγρότες, ενώ μεγάλες εκτάσεις παρέμεναν ακαλλιέργητες στα χέρια των ιδιοκτητών, μοναδική έγνοια των οποίων ήταν πώς να τις κρατήσουν υπό την ιδιοκτησία τους, τους εμφάνιζε σε μια μεγάλη πορεία της μιζέριας, να κραδαίνουν σταυρούς, με τους παπάδες επικεφαλής, αφού η Εκκλησία τους προσέφερε καθημερινά ένα νερομπούλι από ρύζι και φασόλια. Χάριν της αντικειμενικότητας της πληροφόρησης, παρεμβάλονταν, σύμφωνα με τους κανόνες του μοντάζ, ένα συμπόσιο όπου οι ιδιοκτήτες γης, τρώγοντας άφθονα λουκάνικα και αρνίσια μπουτάκια, κραύγαζαν για τα δικαιώματά τους και διαμαρτύρονταν για τις επιθέσεις που δέχονταν, θεωρώντας τους εαυτούς τους θύματα.

Ανάμεσα στη μιζέρια των τρομαγμένων προκρίτων και την ευσπλαχνία των ακτημόνων, θα λέγαμε ότι οι πρώτοι δεν απολαμβάνουν τη γη τους, γιατί το μόνο που έχουν είναι η ιδιοκτησία και οι δεύτεροι, στους οποίους θα ταίριαζε η απόλαυση της γης αυτής, δεν είναι καν σε θέση να απολαύσουν ο,τιδήποτε.

Η κατάσταση δεν είναι τόσο παλιά όσο φαίνεται. Η Ευρώπη βλέπει σήμερα μια γραφειοκρατική τάξη να στραγγίζει τα χρήματα από τα

συρτάρια του Κεφαλαίου, προσπαθώντας να τα κάνει να καρποφορήσουν σε κλειστό κύκλωμα, χωρίς να επενδύει σε καινούργιους τρόπους παραγωγής. Και οι προλετάριοι, που τους διδάξαμε ότι το προλεταριάτο δεν υπάρχει πια, διαμαρτύρονται για την μείωση της αγοραστικής τους δύναμης, ελπίζοντας ότι ένα μεγάλο κίνημα ελεημοσύνης θα αναπληρώσει την κατάργηση των κοινωνικών κεκτημένων, τη μείωση των μισθών, τη σταδιακή εξαφάνιση της χρήσιμης εργασίας και τη διάλυση της εκπαίδευσης, των συγκοινωνιών, των υπηρεσιών υγείας, της ποιοτικής γεωργίας και ό,τι δεν αυξάνει, με άμεσα κέρδη, τον όγκο του χρήματος που είναι στην υπηρεσία της παγκόσμιας κερδοσκοπίας.

Από εδώ και πέρα, η μόνη αναγνωρισμένη αξία της εργασίας περιορίζεται στο να εγγυηθεί ένα μισθό σε όσο το δυνατόν περισσότερους και μια υπεραξία στη διεθνή γραφειοκρατική ολιγαρχία. Ο πρώτος ξοδεύεται σε καταναλωτικά αγαθά και σε υπηρεσίες μιας αυξανόμενης μετριότητας, το δεύτερο επενδύεται σε χρηματιστηριακές κερδοσκοπίες που προσδίδουν στην οικονομία ένα χαρακτήρα όλο και πιο παρασιτικό.

Έχει τόσο καλά εδραιωθεί η συνήθεια του να αποδέχεται οποιαδήποτε εργασία και να καταναλώνεις ο,τιδήποτε για να αντισταθμίσεις το ισοζύγιο των αγορών που κυβερνά τις μοίρες σαν την παλιό φάντασμα της Θείας Πρόνοιας, ώστε το να κάθεται σπίτι σου αντί να συμμετέχεις στη φρενίτιδα που καταστρέφει το σύμπαν, θεωρείται, περιέργως, σκανδαλώδες.

Ένας απ' αυτούς τους υπουργούς, των οποίων η διοικητική μηχανή, στα χνάρια του γιγαντιαίου οικιακού εξοπλισμού που επιβαρύνει την παραγωγή αγαθών πρώτης ανάγκης, καταβροχθίζοντας δισεκατομμύρια, δεν φοβήθηκε να καταγγείλει, με τη συναίνεση των διαχειριστών της πληροφόρησης, τους νέους προνομιούχους που είναι οι επιχορηγούμενοι με ένα κατώτατο μηνιαίο εισόδημα, οι συνταξιούχοι σιδηροδρομικοί, αυτοί που έχουν δωρεάν ιατρική μέριμνα, με λίγα λόγια οι άνθρωποι που απολαμβάνουν τον ύπνο τους, τη στιγμή που οι υπόλοιποι κοιμούνται με ένα αφεντικό πάνω απ' το κεφάλι τους, το χρήμα του οποίου δεν σταματά να αυγατίζει.

Το ότι υπάρχουν προλετάριοι, έστω και εν δυνάμει επιχορηγούμενοι με ένα κατώτατο μηνιαίο εισόδημα, που συναινούν κρυφά στον εννοιολογικό

ανασχηματισμό των λέξεων τις οποίες έχει οικειοποιηθεί η εξουσία, δεν είναι απλώς αποτέλεσμα της αγελαίας ηλιθιότητας. Πάνω απ' την τεμπελιά πλανιέται μια τέτοια ενοχή που λίγοι τολμούν να τη διεκδικήσουν σαν σωτήρια ανάπαυλα, η οποία μας επιτρέπει να συγκρατηθούμε και να μη βαδίσουμε άλλο στα χνάρια του παλιού κόσμου.

Ποιός από τους κοινωνικά επιχορηγούμενους θα ισχυρισθεί ότι ανακαλύπτει στην ύπαρξη, πλούτη που οι περισσότεροι τα γυρεύουν εκεί που δεν υπάρχουν; Δεν βρίσκουν καμιά χαρά στο να μην κάνουν τίποτα, δεν έχουν διάθεση να επινοήσουν, να δημιουργήσουν, να ονειρευτούν, να φανταστούν. Συχνά ντρέπονται για την έλλειψη μιας μισθωτής αποκτήνωσης, που θα τους στερούσε τη γαλήνη που τώρα διαθέτουν αλλά δεν ξέρουν τι να την κάνουν.

Η ενοχή μειώνει και διαστρέφει την τεμπελιά, εμποδίζει τη χαρισματικότητά της, την απογυμνώνει από το νόημά της. Υπάρχει καλύτερη ευκαιρία από τις απεργίες για να ανασταλεί αυτός ο χρόνος όπου ο καθένας τρέχει και δε φτάνει, κοπιάζει για να γίνει αυτό που αποστρέφεται και να μη γίνει αυτό που θα επιθυμούσε, περιμένοντας

τη σύνταξη, την αρρώστια και το θάνατο να βάλουν τέλος στην κούρασή του;

Η οριστική διακοπή της εργασίας θα επέτρεπε να διαδοθεί η καλή συνείδηση της τεμπελιάς, να ενθαρρυνθεί αυτή η σωτήρια ανάπαυση που θα μας γλίτωνε από πολλά ιατρικά έξοδα. Το μόνο που χρειάζεται είναι λίγη φαντασία. Θα σταυρώσουμε τα χέρια, θα μπορούσαν να πουν οι σιδηροδρομικοί, θα αποκαταστήσουμε τη χαριστικότητα του χρόνου και του χώρου και, για την αναψυχή σας θα λειτουργήσουμε τα τραίνα ώστε να μπορείτε να διασχίζετε δωρεάν ολόκληρη τη Γαλλία. Θα συνεχίζατε καταλαμβάνοντας εργοστάσια και γραφεία; Εμπρός λοιπόν! Ίσως έτσι θα έβλεπαν μερικοί ότι η τεμπελιά είναι πιο δημιουργική από την εργασία.

Αλλά όχι! Το να παραδεχθούμε ότι η απεργία είναι γιορτή, αποτελεί ύβρη απέναντι σ' αυτούς που επιμένουν να βρίσκουν αξιοπρέπεια στην σκλαβιά της εργασίας. Μέσα στην τάξη των πραγμάτων που μας κυβερνούν, η απεργία οφείλει να είναι μια κατάρα, όπως η τεμπελιά. Παίρνουμε μια βιαστική ανάσα φρέσκου αέρα πριν ακολουθήσουμε και πάλι, θαρραλέα, το δρόμο της διαφθοράς και της μόλυνσης.

Τη δικαιούμασταν τη σύνταξη, αναστενάζουν οι εργαζόμενοι. Αυτό που δικαιούμαστε, σύμφωνα με τη λογική της αποδοτικότητας, έχει ήδη πληρωθεί στο δεκαπλάσιο. Μη θαρρείτε πως η σύνταξη προσφέρει επιτέλους ένα καταφύγιο σ' αυτή την ξεκούραση που είναι σίγουρα το πιο άνισα κατανεμημένο πράγμα στον κόσμο.

Μήπως συγχέετε την τεμπελιά με την κούραση; Δεν μιλώ καν γι' αυτό το τέλος της ύπαρξης, που ονομάζεται, κυνικά, δημιουργικό, κατά το οποίο, σαράντα χρόνια καθημερινής καταπόνησης συνεχίζουν να αποτυπώνουν το ρυθμό, έτσι που η ζωή ξεφεύγει απ' όλες τις μεριές και οι μέρες προκαταβάλλονται στο λογιστήριο του θανάτου. Η τεμπελιά, στην οποία διοχετεύεται ξαφνικά το φορτίο των επιθυμιών, απαγορευμένων επί σαράντα εβδομαδιαίες ώρες υποχρεωτικής παρουσίας στο εργοστάσιο ή το γραφείο, δεν είναι παρά μια θλιβερή εκτόνωση, η επιτάχυνση για να προλάβουμε την καθυστέρηση, η ορμή του δεμένου σκύλου που ξαφνικά ελευθερώνεται.

Η τεμπελιά, εν συντομία, ποτέ δεν αντιμετωπίστηκε καλύτερα από ό,τι η γυναίκα στο παρελθόν και γνωρίζουμε καλά πόσο επηρεάζεται το παρόν από το παρελθόν, τουλάχιστον κατά τα

εννέα δέκατα. Όταν η αρσενική εξουσία έβλεπε στη γυναίκα την ανάπαυση του πολεμιστή, του χαρτογιακά ή του εργατοτεχνίτη, δεν είναι επειδή ακριβώς την ταύτιζε με την τεμπελιά; Μιλώντας, ώστε να μη λέει τίποτα, απασχολούμενη ώστε να μην ασχολείται με τίποτα, διατηρούσε την κατωτερότητά της επειδή απείχε από την οικονομία, όντας αποκλεισμένη από το μεγάλο και σωτήριο έργο του πλουτισμού που ανήκε αποκλειστικά στην ανδρική δύναμη. Όσο βέβαια δεν ήταν ακόμα καιρός να γίνει μητέρα και να παράγει παιδιά για το εργοστάσιο και τη στρατιωτική δόξα.

Άχρηστη και κενόδοξη, έπρεπε να την «πηδάνε», όπως ακριβώς η εργασία βιάζει την τεμπελιά. Εξόριστη, όπως ο άνεργος, από τη μηχανή που παράγει κέρδος, δεν αποκόμιζε από τον ελεύθερο χρόνο της παρά τη σκιά της κακής της μοίρας. Ούτε δικαιώματα, ούτε απόλαυση μονάχα τύψεις και αμαρτίες.

Πώς να βρεις ανάπαυση σε μια απραξία που στη χειρότερη περίπτωση είναι χυδαιότητα και στην καλύτερη, πρόσχημα; Γιατί, όπως η εργασία ταυτιζόταν με τη δύναμη, η τεμπελιά εξευτελιζόταν σαν μια νοσηρή αδυναμία. Βάσει μιας διεστραμμένης

λογικής, συνηθισμένης στον παλιό κόσμο, η εξάντληση από την εργασία αποτελούσε δείγμα υγείας, ενώ το ευχάριστο αραλίκι αποκάλυπτε κάποιο νοσηρό σύμπτωμα. Τόσο αφόρητο είναι το βάρος της εργασίας πάνω στη ζωή, ώστε, με εξαίρεση τη μανία για κάθε είδους δραστηριότητα, χρήσιμη ή άχρηστη, φαίνεται ότι δεν έχει απομείνει τίποτα άλλο σ' ένα κόσμο ερειπωμένο. Η τεμπελιά είναι ένα κενό, όταν σκύβεις από πάνω του, κοιτάζεις την άβυσσο και η άβυσσος, όπως μας διαβεβαίωνε ο Νίτσε, κοιτάζει εσένα.

Αφού απέδειξε ότι δεν είχε καμία υπόσταση έξω από την εργασία, την καταπίεση, την ανατροπή, την ενοχή, την εκτόνωση, την αδυναμία που την χαρακτήριζε, το συμπέρασμα ότι δεν είχε καμία αξία, είναι μέσα στη λογική των πραγμάτων.

Απ' αυτό το τίποτα, ο Αλμπέρ Κοσερύ δημιούργησε ένα απολαυστικό διήγημα. Το βιβλίο του, *Οι Τεμπέληδες της Εύφορης Κοιλιάδας*, μας βάζει κρυφά στο σπίτι ενός χωριού. Οι κάτοικοι του σπιτιού συναγωνίζονται σε επινοητικότητα για να καταφέρουν να κοιμηθούν όσο το δυνατόν περισσότερο. Πρέπει να ματαιώσουν τη συνωμοσία του εξωτερικού κόσμου, να ξεγελάσουν τη διεστραμμένη έλξη που ασκεί καμιά φορά η εργασία πάνω

σ' αυτούς που είχαν την τύχη να την αγνοούν. Το λιγότερο που θα μπορούσαμε να πούμε είναι ότι η ατμόσφαιρα δεν έχει να κάνει ούτε με γαλήνη ούτε με ιλαρότητα. Μια ανησυχητική λαύρα κυριαρχεί στην αυστηρή διευθέτηση της ησυχίας. Το άγχος παραμονεύει ανάμεσα σε δυο ροχαλητά. Ίσως να πηγάξει πολύ περισσότερο από την κούραση της απραξίας παρά από μια ενδεχόμενη ανατροπή της λεπτής ισορροπίας του τίποτα.

Γιατί εδώ η τεμπελιά δεν είναι παρά η ματαιότητα ενός ύπνου χωρίς όνειρα. Είναι η εκδίκηση ενάντια στην απουσία ζωής, το κλείσιμο ενός υπαρξιακού λογαριασμού που δολοπλοκεί με το θάνατο. Διεκδικείτε το δικαίωμα του να μην είστε τίποτα σε ένα σύμπαν που σας έχει ήδη καταδικάσει στην ανυπαρξία. Αυτό είναι υπερβολικό ή όχι αρκετό.

Σίγουρα, υπάρχει κάποια ευχαρίστηση στο να μη δουλεύεις για κανένα, να μην επιθυμείς κανενός είδους πλουτισμό, να εκδηλώνεις ήσυχα την κοινωνική αχρηστία σου σε ένα κόσμο όπου μια μανιώδης δραστηριότητα, τις περισσότερες φορές, καταλήγει ακριβώς στο ίδιο αποτέλεσμα.

Ωστόσο, το ίδιο το περιεχόμενο της τεμπελιάς δεν είναι δεδομένο. Η ευθραυστότητά της την προδιαθέτει στους χειρισμούς εκείνου που θέλει να επωφεληθεί. «Υπάρχει εξίσου τεμπελιά και αδυναμία στο να επιτρέπεις να σε κυβερνούν» παρατηρούσε ο Λα Μπρυγιέρ.

Οι κωθοί έχουν μια τάση να προτιμούν την αδικία από την αταξία. Οι φροντίδες που απαιτούν τα προνόμια της πνευματικής υπνηλίας και της απραξίας δεν προϋποθέτουν μιαν απόλυτη υποταγή στην τάξη των πραγμάτων; Το να εξαγοράζεις την ανάπαυση με υποταγή, είναι μια ποταπή εργασία. Υπάρχει πολύ ομορφιά στην τεμπελιά για να την βάλουμε στην υπηρεσία των πελατειακών σχέσεων.

Στο Παλέρμο, καθώς περνούσε μια διαδήλωση ενάντια στη Μαφία, ένας νεαρός φώναζε αγανακτισμένος: «Είναι τρελλοί! Χωρίς τη Μαφία, ποιός θα μας βοηθήσει;» Ο ισλαμικός ολοκληρωτισμός αντιδρά με τον ίδιο τρόπο. Το να είσαι μια νύμφη υπό το βλέμμα του Αλλάχ και μέσα στη μιζέρια του κόσμου, βοηθά την εξουσία του εμπορίου.

Αν η τεμπελιά συμβιβαζόταν με την απάθεια, την υποταγή, το σκοταδισμό, δεν θα αργούσε να

μπει στα προγράμματα του Κράτους που, προσβλέποντας στην κατάργηση των κοινωνικών δικαιωμάτων, ιδρύουν ιδιωτικούς φιλανθρωπικούς οργανισμούς για να τα αναπληρώσουν: ένα σύστημα επαιτείας, όπου θα εξαφανιστούν οι διεκδικήσεις οι οποίες, πράγματι, έχουν πάρει υπάκουα αυτό το δρόμο, αν κρίνουμε από τις τελευταίες δημόσιες ικεσίες πάνω στο ίδιο τροπάρι: «δώστε μας λεφτά!».

Η φθίνουσα οικονομία, έχοντας μετατραπεί σε επιχείρηση μαφιόζικου τύπου, δεν θα μπορούσε να συνυπάρξει παρά με μια τεμπελιά κενή από κάθε ανθρώπινο περιεχόμενο.

Είναι ίσως καιρός να το αντιληφθούμε, η τεμπελιά είναι το χειρότερο ή το καλύτερο των πραγμάτων, ανάλογα με το αν υπεισέρχεται σε ένα κόσμο όπου ο άνθρωπος δεν είναι τίποτα ή στην προοπτική όπου θέλει να είναι τα πάντα. Πρέπει να ομολογήσουμε πως δεν γνώρισε παρά μια ύπαρξη αλλοτριωμένη, μπασταρδεμένη, υποταγμένη σε συμφέροντα χωρίς να έχει καμία από τις επιθυμητές σχέσεις με τις ελπίδες που θα ήταν φυσικό να της προσφέρουν.

Γιατί να εκπλαγούμε, όταν συμβαίνει ακριβώς το ίδιο με το ον που αυτοαποκαλείται ανθρώπινο και το οποίο αναλώνει το πιο σημαντικό κομμάτι του χρόνου του για να αποδείξει πόσο λίγο ανθρώπινο είναι. Αυτό δεν εμποδίζει τις επιθυμίες, ούτε τη δύναμη της φαντασίας με την οποία η ιστορία καταφέρνει πολύ περισσότερα από το να αναπληρώσει τις σκληρές πραγματικότητές της: σκιαγραφεί τις αλλαγές που τόσοι κρυφοί πόθοι ζητούν από τα βάθη της ψυχής τους.

Τότε είναι που η τεμπελιά φανερώνει τον πλούτο της. Αυτή δεν δημιούργησε ένα σύμπαν, δεν επεξεργάστηκε ένα πολιτισμό; Ευτυχισμένη γη της επαγγελίας όπου, χωρίς την παραμικρή προσπάθεια, τα πιο ορεκτικά πιάτα κοσμούν τα τραπέζια, όπου τα ποτά ρέουν άφθονα σε μια απίστευτη ποικιλία, όπου, χάριν μιας φύσης εν αφθονία, οι εκστατικές στιγμές του έρωτα προσφέρονται πίσω απ' τις λόγχμες.

Ανάμεσα στους πιο ειρηνικούς λαούς της γης βασιλεύει μια γοητευτική ραθυμία. Αρκεί να απλώσεις το χέρι ή να ανοίξεις το στόμα για να ικανοποιήσεις τις απαιτήσεις της γεύσης και της απόλαυσης.

Στη γη της επαγγελίας, η αφθονία είναι φυσική, η καλοσύνη έμφυτη, η αρμονία καθολική. Τίποτα, από το μύθο του Χρυσού Αιώνα μέχρι τον Φουριέ, δεν εξύμνησε καλύτερα τα όνειρα του σώματος και της γης, τις μυστικές και χαρούμενες συμφωνίες που συνθέτετε μια λογική επιμελώς προφυλαγμένη από τον ορθολογισμό του εργασιακού αναβρασμού, της παραγωγικής μιζέριας και του ανταγωνιστικού φανατισμού.

Πρέπει να ανακαλέσουμε την ανάμνηση μιας αόριστης εποχής, προγενέστερης του αγροτικού πολιτισμού μας, ο οποίος γονιμοποιεί τη γη με τον ιδρώτα και το αίμα πριν τη στείρωσει για να αποκομίσει περισσότερα χρήματα; Οι αλυσίδες της εργασίας και του πολεμικού ανταγωνισμού, που δίνουν ρυθμό στο μακάβριο χορό του εμπορευματικού πολιτισμού, εξιδανίκευαν με ευκολία τις κοινωνίες που ξέφευγαν από τέτοια επικίνδυνα προνόμια.

Σίγουρα, αλλά η ειδυλλιακή αυτή ουτοπία ανταποκρίνεται αρκετά, αν κρίνουμε από τις μελέτες των προϊστορικών τοποθεσιών και των κοινοτήτων όπου η περισυλλογή καρπών, το ψάρεμα και το κυνήγι σαν συμπλήρωμα, ύφαιναν ανάμεσα στους άνδρες, τις γυναίκες, τα ζώα, την

φυτική γονιμότητα και τη γη δεσμούς ισότιμους, ειρηνικούς και λιγότερο καταπιεστικούς σε σχέση με τον αγροτικό σφετερισμό όπου η εκμετάλλευση της φύσης επέφερε την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο.

Ας το παραδεχθούμε, τουλάχιστον, κάθε φορά που ανακαλύπτουμε τον συμπαθή άγριο, χρειαζόταν να χαμηλώσουμε τον τόνο των ύμνων κατά μία τρίτη. Σε σχέση με τις υποδειγματικές συμπεριφορές, οι «Χιβάρος» και οι «Νταγιάκι» συχνά ήταν ανώτεροι απ' τους «Τρομπριανούς»⁴.

Και όταν το μοντέλο έτερπε την καρδιά μας, τι αποκομίζαμε εκτός από λίγη ακόμα νοσταλγία; Δεν υπάρχει καμιά επιστροφή στο παρελθόν έξω από την εκνευριστική στείριότητα της νοσταλγίας.

4. Σ.τ.Μ. Οι Χιβάρος και οι Νταγιάκι ήταν άγριες φυλές του Περού και του Βόρνεο αντίστοιχα. Οι Χιβάρος παρέμειναν ανεξάρτητοι για αιώνες. Αντιστάθηκαν στις επιθέσεις των Ίνκας αλλά και στον εκχριστιανισμό τους από τους Ισπανούς μισθοφόρους κατά τον 16ο αιώνα. Ικανότατοι πολεμιστές αλλά και γεωργοί. Οι Νταγιάκι ήταν κνηγοί κεφαλών. Έφτιαχναν όπλα και ρούχα. Οι Τρομπριανοί ήταν φιλειρηνικοί κάτοικοι των νησιών Τρόμπριαν της Μελανησίας (με τη ζωή των τελευταίων έχουν ασχοληθεί ο Μαλινόφσκι, ο Μωκ και Βίλχελμ Ράιχ, υπό το πρίσμα της αντίστοιχης ειδικότητάς τους).

Το όνειρο της γης της επαγγελίας δεν έχει σχέση με αυτή την οπισθοδρομική χώνωση. Ακριβώς επειδή είναι σκανδαλωδώς εξωπραγματικό, επιθυμεί να ενταχθεί στο πεδίο του πραγματικού. Διαισθανόμαστε ότι ο φυσικός πλούτος προσφέρεται σ' αυτόν που τον ζητά χωρίς να θέλει να τον λεηλατήσει ή να τον βιάσει. Ένας άνεμος πνέει, λες και έρχεται από τα βάθη της ιστορίας και του ατόμου, ο άνεμος της άσβεστης επιθυμίας για αρμονία με τα όντα και τα πράγματα, τόσο απλά παρών σε όλες τις εποχές.

Η εποχή που τα ζώα μιλούσαν, που τα δέντρα μοίραζαν αφειδώς σοφές συμβουλές, που ακόμα και τα αντικείμενα είχαν ζωή, αποτελεί πραγματικότητα για το παιδί. Ο τεμπέλης ανακαλύπτει τη μαγεία της, στο βάθος μιας ραθυμίας που του θυμίζει συγκεχυμένα την προγεννητική του ύπαρξη, τότε που το σύμπαν της μήτρας, η κοιλιά της μητέρας, προσέφερε αγάπη, τροφή και στοργή. «Ποιές ολέθριες συνθήκες, αναρωτιέται, μας εμποδίζουν να ξαναδώσουμε στη φύση τον προορισμό της ως μητέρα τροφοδότρια;»

Ο κερδοσκοπικός εξορθολογισμός της εργασίας, μάταια αντιμετώπισε το ερώτημα ως ανύπαρκτο και μη τεθέν. Ο τεμπέλης γνωρίζει, ότι μέσα στη

χαρούμενη διάθεση που τον αποσπά από τον πολυάσχολο κόσμο των επιχειρήσεων, το όνειρό του δεν έχει απογυμνωθεί από το νόημα και τη δύναμή του.

Ανάμεσα σ' αυτόν και τον περιβάλλοντα χώρο, η ρεμβώδης ανεμελιά αρκεί για να υφάνει τον ιστό κάποιων λεπτών σχέσεων. Αντιλαμβάνεται χίλιες παρουσίες στο χορτάρι, στα φύλλα, σε ένα σύννεφο, σ' ένα άρωμα, σ' ένα τοίχο, σ' ένα έπιπλο, σε μια πέτρα. Ξαφνικά, τον καταλαμβάνει η επιθυμία να επανασυνδεθεί με τη γη μέσω των εσώτατων νευρικών ινών της ζωής.

Βρίσκεται σε ενότητα με το ζων, μέσα στη *religio*⁵, έννοια αντίθετη με τη θρησκεία που αλυσσοδένει τη γη στον ουρανό και το σώμα στις απαιτήσεις του θείου πνεύματος. Σε αντίθεση με τον μυστικιστή, που είναι εξόριστος από τις αισθήσεις του εξαιτίας της αυτοπεριφρόνησης, ο τεμπέλης αποκαθιστά την υλικότητα της ζωής —τη μόνη που υπάρχει— μέσα στο σύμπαν από το οποίο δημιουργείται: τον αέρα, τη φωτιά, το νερό, τη γη,

5. Σ.τ.Μ Με την έννοια της ευλαβούς παρατήρησης, από το λατινικό *religio* απ' όπου προήλθε η αγγλική και γαλλική λέξη *religion* (θρησκεία).

το ορυκτό, το φυτικό, το ζωικό και το ανθρώπινο που κληρονόμησε απ' όλα αυτά τον δημιουργικό του χαρακτήρα.

Κάτω από τη φαινομενική ναχέλεια του ονείρου ξυπνά μια συνείδηση που το καθημερινό σφυροκόπημα της εργασίας αποκλείει από την κερδοσκοπική πραγματικότητά του. Δεν έχει καθόλου να κάνει με κάποιο είδος ανιμισμού, θρησκευτική ανοησία όπου το πνεύμα επιχειρεί να οικειοποιηθεί τα γήινα στοιχεία λες και δεν είναι αυτάρκη. Απορρέει απλώς από την ενέργεια της οποίας επανακαιοποιείται το σώμα που αναπαύεται.

Για να προσεγγίσει η τεμπελιά τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της, δεν αρκεί να αρνείται την πανταχού παρούσα επιθυμία για εργασία, χρειάζεται να υπάρξει καθ' εαυτή και δι' εαυτή. Πρέπει το σώμα, του οποίου αποτελεί ένα απ' τα προνόμια, να επανακατακτηθεί σαν πεδίο των επιθυμιών, με τον τρόπο που το αντιλαμβάνονται οι ερωτευμένοι τη στιγμή που κάνουν έρωτα.

Τόπος και χρόνος των επιθυμιών, να τι διεκδικεί να είναι αυτή η τεμπελιά, σύμφωνα με τις επιταγές της καρδιάς, τόσο αντίθετης με την τεμπελιά της καρδιάς, στην οποία προσπαθεί να την περιορίσει

το συνηθισμένο κοινωνικό παζάρι. Η γλυκύτητα του λιβαδιού, η γαλήνη του κρεβατιού βρίθουν από ένα πλήθος επιθυμιών που αποσκοπούν στην ευτυχία και που οι καταναγκασμοί τις απωθούσαν, τις σακάτευαν, τις αποδεκάτιζαν και τις μεταμφιέζαν με θανατηφόρα νοήματα.

Η γη της επαγγελίας αποκτά ένα σκοπό στην πρόταση: όλα είναι στη διάθεση εκείνου που μαθαίνει να επιθυμεί αέναα. Το «κάνε ό,τι επιθυμείς» είναι ένα λεπτό λουλούδι που δεν ζητά παρά να μεγαλώσει και να ομορφύνει. Η βαναυσότητα των ανυπόφορων συνθηκών που ωστόσο ανεχόμαστε, μας προστάζει να το παραμελήσουμε, λες και επείγει να μην είμαστε ο εαυτός μας, να μην ανήκουμε ποτέ στον εαυτό μας.

Η τεμπελιά είναι απόλαυση του εαυτού μας ή δεν είναι τίποτα. Μην ελπίζετε να σας παραχωρηθεί από τα αφεντικά σας ή από τους θεούς τους. Την προσεγγίζουμε, όπως το παιδί, μέσω μιας φυσικής τάσης να αναζητούμε την απόλαυση και να παρακάμπτουμε ό,τι της εναντιώνεται. Πρόκειται για κάτι απλό που η ώριμη ηλικία διαπρέπει στο να το περιπλέκει.

Να τελειώνουμε λοιπόν με τη σύγχυση που ταυτίζει την τεμπελιά του σώματος με την πνευματική μαλάκυνση που ονομάζεται νωθρότητα του πνεύματος –λες και το πνεύμα δεν είναι η αλλοτριωμένη μορφή της συνείδησης του σώματος.

Η κατανόηση του εαυτού μας που απαιτεί η τεμπελιά, δεν είναι άλλη από την κατανόηση των επιθυμιών τις οποίες έχει ανάγκη ο μικρόκοσμος του σώματος για να απελευθερωθεί από την εργασία που το εμποδίζει εδώ και αιώνες.

Γιατί, μέσα στο πλήθος των ευχών και των επιθυμιών που κατακλύζουν τον τεμπέλη, ο οποίος αποφάσισε επιτέλους να μην ανήκει παρά στον εαυτό του, δεν μπορεί να παρεισφρύσει τίποτα!

Τόση είναι η δύναμη των επιθυμιών όταν ξαναβρεθούν, για να το πούμε έτσι, σε μια ελεύθερη κατάσταση, ώστε κυριεύονται από την αυταπάτη ότι μπορούν ν' αλλάξουν τον κόσμο προς όφελός τους και άμεσα. Η παλιά μαγεία στοιχειώνει, πολύ περισσότερο απ' όσο νομίζουμε, τις πτυχές της συνείδησης.

«Υπάρχει η μακραίωνη πίστη», γράφει ο Κάμπελ Μπόνερ, «ότι ένα άτομο, που έχει διδαχθεί

τη διαδικασία προσέγγισης, μπορεί να θέσει σε κίνηση μυστηριώδεις δυνάμεις, ικανές να επηρεάσουν τη θέληση κάποιου άλλου και να υποτάξουν τα συναισθήματά του στις επιθυμίες του τελετουργού. Αυτές οι δυνάμεις μπορούν να ενεργοποιηθούν με λόγια, συγκεκριμένα τελετουργικά και αντικείμενα που διαθέτουν κάποια θεωρούμενη μαγική δύναμη». Και ο Γιάκομπ Μπέμε⁶, παρατηρεί ακόμα πιο εύστοχα: «Η μαγεία είναι η μητέρα του όντος, όλων των όντων, αφού δημιουργείται από μόνη της και ενυπάρχει στην επιθυμία. Η πραγματική μαγεία δεν είναι ένα ον, είναι η επιθυμία, το πνεύμα του όντος». (*Erklärung von sechs Punkten*).

Ο 18ος αιώνας διατήρησε κάποια ίχνη αυτής της «τεμπελιάς που κινεί ανεμόμυλους», την οποία αναφέρει ο Ζωρζ Σεχαντέ. Μια αίρεση υποστηρίζει πράγματι: «Δεν πρέπει να δουλεύουμε ποτέ με τα χέρια, αλλά να προσευχόμαστε συνεχώς και, αν οι άνθρωποι προσεύχονται μ' αυτό τον τρόπο, η γη θα αποδώσει χωρίς καλλιέργεια, πολύ περισσότερους καρπούς απ' ό,τι αν είχε καλλιεργηθεί».

6. Σ.τ.Μ. Boehme Jakob (1575-1624): Γερμανός θεοσοφιστής και μυστικιστής, μελετητής της Βίβλου και του Παράκελσου.

(Το αναφέρει ο H. Grundmann στο *Religiose Bewegungen in Mittelalter*, εκδ. Hildesheim, 1961).

Για το ότι το εγχείρημα αυτό δεν άφησε στην ιστορία κάποια απτή απόδειξη της αποτελεσματικότητάς του, ευθύνεται πολύ λιγότερο η αναρμοδιότητα του Θεού προς τον οποίο απευθύνονταν οι προσευχές ή ίσως και κάποιος λανθασμένος τρόπος προσέγγισης απ' ότι η ίδια η προσφυγή στην προσευχή, αφού τον να εξαρτάσαι από κάποιον άλλο για να επιτύχεις την τόσο διακαώς επιθυμητή ανεξαρτησία, έρχεται σε αντίθεση με την ίδια την θέλησή σου και εκπληρώνει λίγες από τις επιθυμίες σου.

Το σύμπαν των επιθυμιών είναι γεμάτο από παγίδες αυτού του είδους. Υπαισέρχονται πολλοί καταναγκασμοί, απαγορεύσεις, απωθήσεις, αυτοματισμοί έτσι ώστε να απαιτείται όσο το δυνατόν μεγαλύτερη εγρήγορση.

Γνωρίζουμε τον ινδιάνικο διδακτικό μύθο. Ένας άνθρωπος είχε ξαπλώσει στη σκιά ενός δέντρου φημισμένου για τη μαγική του δύναμη. Καθώς το έδαφος του φάνηκε κάπως σκληρό, ευχήθηκε να ξαπλώσει πιο αναπαυτικά, και ξαφνικά εμφανίστηκε ένα πολυτελές κρεβάτι.

Στη συνέχεια του ήρθε η επιθυμία ενός πλούσιου γεύματος και τότε εμφανίστηκε ένα τραπέζι, στολισμένο με τα πιο διαλεκτά πιάτα.

«Η ευτυχία μου θα ολοκληρωνόταν, σκέφτηκε, αν είχα στο πλάι μου μια κοπέλα χαριτωμένη και έτοιμη να ικανοποιήσει τις επιθυμίες μου». Η κοπέλα εμφανίστηκε αμέσως και ανταποκρίθηκε στον έρωτά του.

Καθώς όμως δεν ήταν συνηθισμένος σε μια τόσο μεγάλη ευτυχία, δεν μπόρεσε να αποφύγει έναν αδικαιολόγητο φόβο. Φοβούμενος ότι θα χάσει μέσα σε μια στιγμή μια τόσο τέλεια τύχη, φαντάστηκε ότι μια τίγρη όρμησε από το δάσος. Η τίγρη εμφανίστηκε και του έσπασε το σβέρκο.

Μια επιθυμία μπορεί να κρύβει μιαν άλλη, ακριβώς αντίθετη. Στην τεμπελιά μένει να μάθει ότι δεν πρέπει να φοβάται τίποτα και, κυρίως, την ίδια.

Χρειάζονται μεγάλες προσπάθειες για να είναι κανείς ανεπιφύλακτα ο εαυτός του. Δεν είναι ότι απαιτούνται ιδιαίτεροι χειρισμοί, όμως και τα πιο απλά πράγματα δεν φανερώνονται εύκολα στα παραγμένα μυαλά. Η παιδικότητα της τέχνης δεν

κατακτιέται παρά μέσω της τέχνης του να ξαναγίνεις παιδί. Ο εκφυλισμός έχει κάνει μεγάλες προόδους, δήλωνε ένας τεμπέλης, απολαμβάνοντας το τραγούδι του Μπρυάν «Le lezard» και τον αθάνατο στίχο του «Δεν μπορώ να εργαστώ, ποτέ δεν έμαθα». Προσέθετε: μας έχουν τόσο καλά προδιαθέσει να εργαστούμε, ώστε το να μην κάνεις τίποτα απαιτεί σήμερα κάποια εκπαίδευση.

Τη στιγμή της αυξανόμενης ανεργίας, το να διδάσκεις την τεμπελιά θα ήταν γοητευτικό, αν δεν εναπόκειτο στον καθένα να καλλιεργήσει, χωρίς τη βοήθεια των άλλων, μια τόσο λεπτή, ξεχωριστή και προσωπική επιστήμη.

Κανείς δεν μπορεί να διασφαλίσει την ευτυχία του (και ακόμα ευκολότερα την κακοτυχία του) παρά μόνον ο ίδιος. Ισχύει για τις επιθυμίες ό,τι ισχύει και για την *materia prima*⁷ από την οποία ο αλχημιστής προσπαθεί να εξάγει τη φιλοσοφική λίθο. Αποτελούν μια αξία αυθύπαρκτη και δεν μπορούμε να εξάγουμε απ' αυτές παρά μόνον εκείνο που βρίσκεται μέσα τους. Αντιθέτως, το σημαντικό είναι η εκλέπτυνση.

7. Σ.τ.Μ. Πρώτη Ύλη ή Αρχέγονη Ουσία των αλχημιστών.

Η τεμπελιά στην ακατέργαστη μορφή της είναι σαν ένα καρύδι που το τρώμε χωρίς να βγάλουμε το τσόφλι. Την επιθυμούμε αμόλυντη από τις συνηθισμένες διαστροφές της εργασίας, την ενοχή, την εκτόνωση και τη δουλικότητα, για να τη γευθούμε σε όλο της το μεγαλείο. Να την επαναφέρουμε στη φυσική της κίνηση που θα την κάνει αυτό που είναι πραγματικά, δηλαδή, μια στιγμή της απόλαυσης του εαυτού και, εν ολίγοις, μια δημιουργία.

Ο εθισμός στις ανέσεις που προσφέρει η εργασία, περισσότερο σκιασμένες παρά υπογραμμισμένες από το εφήμερο και που γρήγορα μας τις κλέβουν, μας έχει στερήσει από την εμπειρία της προσπάθειας και της εκλέπτυνσης. Οι απολαύσεις, σε ό,τι αυθεντικό διαθέτουν, δεν είναι ούτε καρπός ενός καπρίτσιου της τύχης ή του Θεού, ούτε η ανταμοιβή μιας εξουθενωτικής εργασίας. Προσφέρονται ανάλογα με το πώς τις παίρνουμε. Η χαρά με την οποία μας γεμίζουν είναι η χαρά με την οποία τις προσεγγίζουμε.

Ίσως εκεί να βρίσκεται το Μεγάλο Έργο⁸ το οποίο αναζητούσε καθημερινά με πάθος και υπομονή ο αλχημιστής: η επιμονή της επιθυμίας να αποτινάξει ό,τι τη διαφθείρει, να εκλεπτύνεται ασταμάτητα μέχρι να πετύχει αυτή τη χάρη που μεταρέπει σε χρυσό τον μόλυβδο της μιζέριας, του θανάτου και της πλήξης.

Όταν η τεμπελιά δεν θα τρέφει παρά την επιθυμία να ικανοποιεί τον εαυτό της, θα περάσουμε σε έναν πολιτισμό όπου ο άνθρωπος δεν θα είναι το προϊόν μιας εργασίας που παράγει το απάνθρωπο.

ΕΓΚΩΜΙΟ ΤΗΣ ΕΚΛΕΠΤΥΣΜΕΝΗΣ ΤΕΜΠΕΛΙΑΣ

Η τεμπελιά είναι απόλαυση του εαυτού μας ή δεν είναι τίποτα. Μην ελπίζετε να σας παραχωρηθεί από τα αφεντικά σας ή από τους θεούς τους. Την προσεγγίζουμε, όπως το παιδί, μέσω μιας φυσικής τάσης να αναζητούμε την απόλαυση και να παρακάμπουμε ό,τι της εναντιώνεται. Πρόκειται για κάτι απλό που η ώριμη ηλικία διαπρέπει στο να περιπλέκει.

Να τελειώνουμε λοιπόν με τη σύγχυση που ταυτίζει την τεμπελιά του σώματος με την πνευματική μαλάκυνση που ονομάζεται νωθρότητα του πνεύματος - λες και το πνεύμα δεν είναι η αλλοτριωμένη μορφή της συνείδησης του σώματος.

Η επιτηδειότητα που απαιτεί η τεμπελιά δεν είναι άλλη από την επιτηδειότητα των επιθυμιών τις οποίες έχει ανάγκη ο μικρόκοσμος του σώματος για να απελευθερωθεί από την εργασία που το εμποδίζει εδώ και αιώνες.

Όταν η τεμπελιά δεν θα τρέφει παρά την επιθυμία να ικανοποιεί τον εαυτό της, θα περάσουμε σε έναν πολιτισμό όπου ο άνθρωπος δεν θα είναι το προϊόν μιας εργασίας που παράγει το απάνθρωπο.